HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ומה חשחן. כלומר כל מה שחפצים הכהנים תנו להם משלי: **מטונך.** ממשלך שבאת עלינו להשיבנו אני משיבך תשובה ראה מה כתוב בה די להון מהקרבין וגו' ומצלין לחיי מלכא למדת שלא לשם שמים עשה כי אם להנאתו: **הרי זה לדיק גמור.** אם רגיל בכך: **לאן כישראל.** שלבו לשמים ואם מריעין לו בחייו אינו קורא לו מגר אלא תולה היסורין בעונו אבל עובד כוכבים אם אין מעיבין לו כגמולו קורא מגר: **נדבכין די אבן גגל.** כתב שלשה ביד עזרא כתוב בו שורות של אבני שיש שלא בחומות הבית והרביעי של עץ: **גלגתא.** למסכב. וכני נא הוחזרו על כך[ד]: שנאמר (בראשית ג) והיו לבשר אחד יצאו בהמה וחיה ועוף שאינן נעשין בשר אחד שאין יולדין מן האדם: **נגוה מגליס ביקרוסיך.** מיקרות[ה] אותך לעתיד לבא: **נעולם שגג.** דעלמא מלכתא היא: **ורבה בר לימא.** להאי שגל דהכא גמרא גמר לה מרביה דכלבתא הואי: **עד לסף לכרין מאה.** תנו להם לבוני הבית: **רגל שבו ר"ה לרגליס.** רגל שהוא בחדש הנכנס באחד בניסן הוא ראש השנה לרגלים: **נפקא מינה.** דהאי ר"ה: **לענין נדר.** שהוא מוזהר בבל תאחר ותלה הכתוב איחורו שלשה רגלים ואשמועי' מתניתין שאינו עובר עד שיהא פסח ראשון לשלשתן שאם עברו עליו שלא כסדרן אינו עובר: **אחד הנודר.** האומר דמי עלי ששמין אותו כעבד: **ואחד המקדיש.** דבר לבדק הבית: **ואחד המעריך.** שאמר ערכי עלי שהערך קצוב בתורה כפי שניו: **פעמים שלשה.** פעמים שהוא בבל תאחר בשלשה רגלים: **פעמים חמשה.** דבעינן כסדרן: **חייבי הדמין.** אמר דמי עלי: **והחרמין.** חרמי גבוה: **בכור ומעשר.** מעשר בהמה: מכדי

בשביל שיחיו בני. והא דתנן פרק קמא דמסכת אבות (מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס[ו] היינו באומות[ז] העולם שמוהין על הראשונות:

ונדבך די אע. האי קרא במגילת כורש הראשון כתיב כדאיתא בספר עזרא כשנה הריוש לבקר ולחפש בכתביב (עזרא ו) באדין הריוש מלכא שם טעם ובקרו בבית ספריא די גזזיא ומכל מקום כיון דעל פי אותה מגילה נוה לבנות דייק מינה שפיר דהחמיץ ומיהו קשיא לעיל מינה דבתחילת מלכות אחשורוש כתבו שטנה וכתיב באדין בעלת בעידת בית אלהא די בירושלם והות בעלא עד שנת תרתין למלכות הריוש מלך פרס וקרלי דבראת מגי שמנו לו מניסן בשנת שתים לדריוש כתיב בהו ועוד טוענ דלא מייתי הכא אלמא מנו לו מניסן אע"פ שכבר החמיץ ושמא לא נתברר להם הדבר עד אחרי כן:

שלמה עבד מלמעלה ואיהו עבד מלמטה. לאו מקרא דריש אלא קבלה היתה בפיהם: **עד** כסף בכרין מאה. בשנת שבע למלך היה כשעלה עזרא מבבל:

שלשה רגלים בסדרן. ומתניתין דניסן ר"ה ר"ש היא והכי אמרינן לקמן (דף ז:): **והחרמין.** בין חרמי גבוה בין חרמי כהנים ר"מ פסק דלדקה שפוסקים ליתן ביד גבאי ישנה בבל תאחר מלמוסרה לגבאי ואין הגבאי בבל תאחר מלחלקה אבל מה שאדם עודר ביד עצמו לכשירלה אינה בבל תאחר:

צדקות ומעשרות. והא דאמר רבא לקמן (דף ו.) ולדקה מיחייב עלה לאתר ה"מ דקיימי עניים אבל לא מיחייב להדורי בתרייהו כל זמן שלא עברו עליהם רגלים והא דפריך פשיטא ומשני מהו דתימא הואיל ובעיינא דקרבנות כתיב עד דעברו עליה שלשה רגלים כקרבנות היינו אפילו היכי דקיימי עניים ואין לפרש דהא דקאמר עובר לאתר היינו עשה כדאשכחן באחריני דברגל אחד עובר בעשה דא"כ הוה ליה למימר עד דעבר עליה רגל אחד כקרבן:

ומעשרות. כגון מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני ומה שקבע עליהם הכתוב זמן ביעור כדכתיב (דברים יד) מקצה שלש שנים תוציא וגו' ותנן בפרק ה' (מ"ו) דמעשר שני ערב יום טוב הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית היה ביעור דהתם אע"פ שלא הפרים חייב להפרים ובלבד שבאו לעונת מעשר כדתנן התם וכל זמן שלא הפרים לא קאי בבל תאחר אבל משהפרים קאי בבל תאחר אף על פי שלא הגיע לזמן הביעור ותדע לקמן[ט] דרשינן תרי קראי לכולהו חד דאמר ולא אפרים וחד דאפרים ולא אקריב אבל מעשרות לא אשכחן אלא חד קרא ועוד משכחת לה כשנתמרח בכרי בין רגל לביעור דהא פשיטא כל זמן שלא נתמרח לא מיחייב אמידי ועוד דאפילו אמ"ל חייב אתא קרא דביעור א] לעבור עליו בשני לאוין דכוותה אשכחן פ"ק דנדרים (דף ג:) וקאמ תימה דלא אשיב הכא תרומה ובכורים דכי היכי דמרבי לקמן (ד' ה:) מעשר נרבי נמי תרומה ובכורים ושמא בכלל מעשר איתנהו כמו בכל דוכתי דקתני חייב ולתרומה ולבכורים ומיהו לבכורים אין לאוש דאין דינם בשלשה רגלים אלא מעצרת ועד החג בקריאה ומחג עד תנוכה בלא קריאה: לקט

[1] ומה חשחן ובני תורין ודכרין ואמרין לעלון לאלה שמיא חנטין מלח חמר ומשח כמאמר כהניא די בירושלם להוא מתיהב להם יום ביום די לא שלו אמר לו רבי יצחק רבי [6] מטונך [2] די להון מהקרבין ניחוחין לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובנוהי ומאן דעבד הכי לאו מעליותא היא והתניא [3] האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני ובשביל שאזכה בה לחיי העולם הבא הרי זה צדיק גמור לא קשיא כאן בישראל כאן בעובדי כוכבים ואיבעית אימא מגלן דאחמיץ דכתיב [3] נדבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת ונפקתא מן בית מלכא תתיהב למה ליה דעבד הכי סבר אי מרדו בי יהודאי איקלייה בנורא אטו שלמה לא עבד הכי והכתיב [4] שלשה טורי גזית וטור כרתות ארזים שלמה עבד מלמעלה ואיהו עבד מלמטה שלמה שקעיה בבנינא איהו לא שקעיה בבנינא שלמה סדייה בסידא איהו לא סדייה בסידא (אמר) רב יוסף ואיתימא רבי יצחק[ג] מגלן דאחמיץ מהכא [5] ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו מאי שגל אמר רבה בר לימא משמיה דרב כלבתא אלא מעתה הא דכתיב [6] ועל מרא שמיא התרוממת ולמאנייא די ביתיה היתיו קדמך ואנת ורברבניך שגלתך ולחנתך חמרא שתין בהון ואי שגל כלבתא היא כלבתא בת משתיא חמרא היא הא לא קשיא דמלפא לה ושתייא אלא מעתה דכתיב [7] בנות מלכים ביקרותיך נצבה שגל לימינך בכתם אופיר ואי שגל כלבתא היא מאי קא מבשר להו נביא לישראל הכי קאמר בשכר שחביבה תורה לישראל כשגל לעובדי כוכבים זכיתם לכתם אופיר ואיבע"א לעולם שגל מלכתא היא ורבה בר לימא גמרא גמיר לה ואמאי קרי לה שגל שהיתה חביבה עליו כשגל אי נמי שהושיבה במקום שגל איבעית אימא מגלן דאחמיץ מהכא [8] עד כסף כברין מאה ועד חנטין כורין מאה ועד חמר בתין מאה ועד בתין משח מאה ומלח די לא כתב וגו' מעיקרא בלא קיצותא והשתא בקיצותא ודילמא מעיקרא לא הוה קים ליה בקיצותא אלא מחוורתא כדשניין מעיקרא: ולרגלים: רגלים באחד בניסן הוא בחמשה עשר בניסן הוא אמר רב חסדא רגל שבו ראש השנה לרגלים נפקא מינה לנודר למיקם עליה בבל תאחר ורבי שמעון היא דתניא [7] אחד הנודר ואחד המקדיש ואחד המעריך [8] כיון שעברו עליו ג' רגלים עובר בבל תאחר ר"ש אומר [9] ג' רגלים כסדרן וחג המצות תחילה [10] וכן היה ר"ש בן יוחי אומר רגלים פעמים ג' פעמים ד' פעמים חמשה כיצד נדר לפני הפסח ג' לפני עצרת חמשה לפני החג ארבעה ת"ר [1] חייבי הדמין [2] והערכין החרמין וההקדשות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח לקט

יתנדב אדם ויעברו עליו ג' רגלים וחג המצות תחילה עובר עליו בבל תאחר. ומני ר' שמעון היא דתניא אחד הנודר וכול', ופשוטה היא עד הרי כאן ארבעה. **תנו רבנן** חייבי הדמים והערכים וההקדישות חטאות ואשמות עולות ושלמים צדקות ומעשרות בכור מעשר ופסח

מסורת הש"ם

ה) [מולין קלב. זבחים לב:], ו) זבחים ח. ב"ב י:, ז) [אמרי], ד) [תוספתא פ"א ה"ב], ט) [ביצה יט:], ו) [ברב אלפס פ' וכך היה רבי שמעון אומר וכו' וכ"כ הגריב' בתוספ' לפנינו], ז) [תוספתא דערכין פ"ג ה"יט], ח) [סנהדרין נח.], ט) בס"מ: מבקרות, י) [עי' מה שפירש התוס' י"ש שם בכוונת דברי תוס' אלו ועי' בתוס' ע"ז יט. ד"ה על מנת כו' וכן בפסחים ח: ד"ה שמזכה], כ) בס"מ: כלומות, ל) [דף ו.],

גליון הש"ם

גמ' וכן היה רשב"י אומר. כעין זה ב"ב לג ע"ב. נדה מז ע"ב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה ומעשרות וכו' לעבור עליו בשני לאוין וכו'. נ"ב לאו דוקא ב' לאוין אלא לאו ועשה וכמ"ש הרשב"ם. דהא קרא דביעור עשה הוא. וכ"כ בעל יד דוד:

מוסף רש"י

מטונך. ממשלך שבאת להכניע עלי אכניע עליך (זבחים לב:) אי: הגעתיך (חולין קלב.). **הרי זה צדיק גמור.** על דבר זה ומסצה זו (ב"ב י:) בדבר זה, ולא אמרינן שלא לשמה עשה אלא קיים מצות בולאו שלהו לעשות לדקה ומתניין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעולם הבא אי שיחיו בניו (פסחים ח:).

רבינו חננאל

ומה חשחן ובני תורין ודכרין ואמרין לעלון לאלה שמיא וגו'. אמר ליה ר' יצחק דמטונך, כלומר מן המקרא שהבאת מוכיח שהחמיץ, שנאמר די להון מהקרבין ניחוחין לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובנוהי, הנה לא נתנדב לשם שמים אלא להנאתו. ואמרינן ומאן דעבד כי האי גוונא לאו מעליותא היא, והתניא האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בניי ובשביל שאזכה לעולם הבא הרי זה צדיק גמור. ויש שמפרשין הרי זו צדקה גמורה. ושנינן הני מילי לישראל, אבל באומות העולם לא. **ואיבעית אימא** מנא לן דאחמיץ מהכא, נדבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת וגו' למה לי' למיעבד נדבך דאע, אלא אמר אי מרדו בך יהודאי אקליה בנורא. והא שלמה נמי עבד הכי וכו'. **ואיבעית אימא** מגלן דאחמיץ מהכא שנאמר ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו, מאי שגל אמר רבה בר לימא כלבתא. ואסיקנא לעולם שגל מלכתא היא ורבה בר לימא גמרא גמיר כו'. **איבעית אימא** מנא לן דאחמיץ דכתיב עד כסף כברין מאה ועד חמר בתין מאה וגו', מעיקרא בלא קיצותא והשתא בקיצותא כול'. **ירושלמי:** מה בין דאמר מניסן מנינן למאן דאמר מתשרי מנינן, א"ר יונה ט) שטרות היו יוצאין, נפק שטר מלוה וכתוב

ט) לשון הירושלמי כאן כך הוא מ"ר יונה שטרות יוצאות בייניהן לוה מלוה בחייר וכתב בה שנייה למלכות. מכר מכירה במרחשון וכתב בה שנייה למלכות מ"ד מניסן מנינן וכו'. כ"ה בירושלמי.

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' יג סמג לאוין שלא:

ב [מיי' פ"ל מהלכות ערכין הלכה ח]:

תורה אור השלם

1. ומה חשחן ובני תורין ודכרין לעלון לאלה שמיא ומצלין לחיי מלכא ובנוהי: עזרא ו ט

2. די להון מהקרבין ניחוחין ומצלין לחיי מלכא ובנוהי: עזרא ו י

3. נדבכין די אבן גלל תלתא ונדבך די אע חדת ונפקתא מן בית מלכא תתיהב: עזרא ו ד

4. ויבן את החצר הפנימית שלשה טורי גזית וטור כרתת ארזים: מלכים א ו לו

5. ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד מתי יהיה מהלכך ומתי תשוב ויטב לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן: נחמיה ב ו

6. ועל מרא שמיא התרוממת ולמאנייא די ביתה היתיו קדמך ואנת ורברבך שגלתך חמרא שתין והלחנתך חמרא שתין בהון ולאלהי בסף ודהבא נחשא פרזלא אע ואבנא די לא חזין ולא שמעין ולא ידעין שבחת ולאלהא די נשמתך בידה וכל ארחתך לה לא הדרת: דניאל ה כג

7. בנות מלכים ביקרותיך נצבה שגל לימינך בכתם אופיר: תהלים מה י

8. עד כסף כברין מאה ועד חנטין כרין מאה ועד חמר בתין מאה ועד בתין משח מאה ומלח די לא כתיב: עזרא ז כב

רבינו חננאל (המשך)

ביה באייר שנה שנייה למלכות פלוני, [מכר מכירה במרחשון וכתב בה שנה שנייה למלכות פלוני], מאן דאמר מניסן מנינן ראש השנה למלכים, מלוה קדמה. מאן דאמר מתשרי מנינן [ראש] השנה למלכים, מכירה קדמה. ירושלמי: היו מונין ליציאת מצרים, שנאמר ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת לבני ישראל מארץ מצרים. נבנה הבית, היו מונין לבניינו, שנאמר ויהי מקץ ארבעים שנה אשר בנה שלמה וגו'. לא זכו מנו לחורבן הבית, שנאמר בעשרים וחמש שנה לגלותינו וגו'. לא זכו נתחייבו למנות לאומות העולם, שנאמר בשנת שתים לדריוש בשנת שלש לכורש. **מתני' ולרגלים.** אוקומה רב חסדא רגל שהוא ראש לרגלים, נפקא מינה לנודר. כלומר אם